

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора

Сірант Мирослави Миколаївни

на дисертацію Макарчук Ксенії Володимирівни на тему:

«Адміністративно-правове запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): світовий та вітчизняний досвід» поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність дослідження.

Україна, як і все людство, зіткнулася з серйозними викликами, пов'язаними з глобальною пандемією COVID-19. Ця криза охопила всі аспекти суспільного життя, спричинила виникнення нових правових відносин, змусила переглянути звичні підходи до організації роботи в умовах карантину та переосмислити взаємодію з навколишнім середовищем. Пандемія коронавірусу стала безпрецедентною санітарною кризою планетарного масштабу, яка виразно продемонструвала необхідність посилення міжнародної співпраці у сфері охорони здоров'я та безпеки.

Глобальна загроза, яка поставила перед людством складні завдання, вимагала від кожної держави розробки нових стратегій щодо стримування поширення вірусу та створення ефективних методів його лікування. У цьому контексті право відіграло ключову роль як універсальний регулятор суспільних відносин, забезпечуючи механізми реагування на надзвичайну ситуацію. Однак пандемія виявила неоднозначність застосування існуючих нормативно-правових інструментів у багатьох країнах, що актуалізувало необхідність їхнього перегляду та вдосконалення.

Запроваджені заходи, спрямовані на боротьбу з пандемією, мали безпрецедентний характер як за масштабами, так і за новизною. Водночас невизначеність щодо подальшого розвитку епідеміологічної ситуації висунула перед науковою спільнотою низку фундаментальних питань. Зокрема, йдеться про майбутнє правових інститутів, ефективність функціонування системи державного

управління в умовах кризи та пошук оптимального балансу між забезпеченням безпеки населення і дотриманням прав і свобод людини.

Наукове осмислення правових механізмів, які дозволяють забезпечити ефективне управління в умовах надзвичайної ситуації, водночас гарантувавши захист основоположних прав і свобод, є надзвичайно важливим. Ця проблема набуває особливої актуальності з огляду на необхідність створення дієвих нормативно-правових рамок для реагування на майбутні глобальні виклики, що можуть виникнути у сфері охорони здоров'я чи інших критичних галузях суспільного життя, а отже свідчить про актуальність теми дисертації, обраної К. В. Макарчук.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Дисертація К. В. Макарчук є ґрунтовною науковою працею, що вирізняється високим рівнем теоретичної глибини, комплексністю дослідження та актуальністю обраної тематики. Автор продемонструвала здатність до самостійного наукового мислення, системного аналізу та критичного осмислення складних правових та соціальних явищ. У роботі ефективно поєднано різноманітні підходи до аналізу світового та вітчизняного досвіду адміністративно-правового запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), зокрема адміністративно-правові важелі боротьби з пандемією COVID-19, апробовані у світовій практиці протягом 2019–2025 рр. країнами з різним ступенем (та, відповідно, потенціалом) політичного, культурного, економічного тощо розвитку та реальними спроможностями тієї чи іншої системи закладів охорони здоров'я, запропоновано практичні рекомендації щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання з урахуванням отриманого досвіду та майбутніх загроз.

Наукові публікації здобувачки відображають основні положення дисертації, опубліковані у фахових виданнях, що відповідають вимогам МОН України. У публікаціях висвітлено теоретичні основи дослідження: історичний досвід боротьби з пандеміями, результати міжнародного досвіду адміністративно-

правових практик боротьби з COVID-19, практика українських державних інституцій у період пандемії COVID-19, проаналізовано роль міжнародних організацій та ефективність міжнародно-правових угод у сфері запобігання поширенню небезпечних інфекційних захворювань тощо.

Емпіричне підґрунтя дослідження є переконливим та репрезентативним.

Високий рівень наукової зрілості здобувачки підтверджуються також змістом її наукових публікацій. У рамках теми дисертаційного дослідження опубліковано 17 публікацій. З них – 5 статей у фахових виданнях України та закордонних виданнях, а також 12 тез доповідей на міжнародних і республіканських конференціях. У публікаціях логічно та послідовно викладено ключові ідеї, висновки та пропозиції, що містяться в дисертації, що свідчить про переконливу апробацію результатів дослідження та їхнє значення для розвитку науки в галузі права.

Наукова новизна поданих теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачкою досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Дисертаційне дослідження, подане здобувачкою, вирізняється високим рівнем наукової новизни, що виявляється у формулюванні низки концептуальних положень і висновків, спрямованих на подолання прогалин в адміністративно-правових відповідях на запобігання виникненню пандемій.

Важливими, на наш погляд, є запропоновані авторкою новації щодо вдосконалення національного законодавства – формальне закріплення та практичне застосування демократичних компенсаторів, що може стати ефективним механізмом забезпечення справедливого, диференційованого та правомірного застосування і заходів примусу, і заохочення під час кризових ситуацій.

Результати дослідження повно і логічно висвітлено в опублікованих працях К. В. Макарчук. Статті відповідають тематичним напрямам дослідження, відображають ключові наукові положення, аргументацію й обґрунтовані

висновки, що свідчить про наукову зрілість здобувачки, її вміння формулювати складні концепції доступною академічною мовою та здатність до системного осмислення проблематики.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертації, ґрунтується на глибокому теоретичному аналізі, ретельному вивченні адміністративно-правової практики та широкому використанні сучасного методологічного апарату.

Дисертантка продемонструвала високий рівень наукової ерудиції, що виявляється у здатності до узагальнення, класифікації, логічного структурування матеріалу, аргументованого обґрунтування висновків.

Методологічна база дослідження є багаторівневою і комплексною, охоплює філософські, загальнонаукові та спеціально-наукові методи пізнання. Особливої уваги заслуговує метод теоретико-правового прогнозування який дозволяє спрогнозувати імовірні правові тенденції на основі аналізу існуючих правових норм та розробити сценарії можливих змін в законодавстві, що стосуються карантинних обмежень та адміністративного запобігання поширенню вірусу.

Обґрунтованість результатів підсилюється ретельним добором літератури, що включає 309 показників. Важливим є й використання значної кількості іншомовних джерел, переважно уперше введених в український науковий вжиток.

Висновки та наукові положення логічно впливають з аналізу емпіричного матеріалу та чітко відповідають меті та завданням дослідження.

Пропозиції автора, зокрема, щодо закріплення у правову систему України демократичних компенсаторів (може стати ефективним механізмом забезпечення справедливого, диференційованого та правомірного застосування як заходів примусу, так і заохочення під час кризових ситуацій) має не лише теоретичну, але й практичну значущість.

Отже, дисертація вирізняється науковою цілісністю, внутрішньою логікою

побудови, методологічною завершеністю та вагомою доказовою базою, що забезпечують належний рівень наукової обґрунтованості поданих у ній положень.

Структура та обсяг дисертації логічно відповідають меті, завданням та предмету дослідження. Робота складається з анотації українською та англійською мовами, переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів, що охоплюють 12 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 219 сторінок, з яких 171 сторінка – основний текст.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності.

Рівень виконання поставленого наукового завдання свідчить про високий ступінь підготовленості здобувачки, її глибоке розуміння суті наукової проблематики та володіння сучасною методологією наукової діяльності. Дисертантка виявила здатність чітко формулювати мету, визначати предмет та об'єкт дослідження, логічно визначати завдання та послідовно реалізовувати його у межах кожного структурного розділу дисертаційного дослідження.

Застосування філософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання здійснено коректно та обґрунтовано. Зокрема, ефективно використано метод синтезу (поєднання національних і міжнародних правових норм), що дозволило спрогнозувати комплексний правовий підхід щодо запобігання поширенню коронавірусної хвороби, зокрема адаптацію міжнародних рекомендацій ВООЗ до національного законодавства (*розділ 4 із підрозділами*); синтез правових актів для розробки єдиної стратегії боротьби з пандемією. На основі синтезу інформації також відбулося формулювання рекомендацій щодо удосконалення правових норм.

Робота демонструє вміння здобувачки критично аналізувати наукову літературу, міжнародні та вітчизняні правові акти, самостійно узагальнювати результати, робити аргументовані висновки і формулювати практичні рекомендації, що є ознакою високої дослідницької культури.

Отже, дисертаційне дослідження К. В. Макарчук свідчить про належне

оволодіння здобувачкою методологією наукового пізнання, здатність здійснювати самостійне дослідження на сучасному теоретичному та прикладному рівні, що відповідає вимогам до такого рівня кваліфікаційних робіт.

**Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.
Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації у
практиці.**

Теоретичне та практичне значення дисертаційного дослідження К. В. Макарчук полягає не тільки в актуальності обраної теми, але й в широких можливостях використання матеріалів дисертації у правотворчій, правозастосовній, науково-дослідній сферах, у навчальному процесі. Отримані в ході роботи положення, узагальнення і висновки можуть бути використані Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, Міністерством охорони здоров'я України, Міністерством внутрішніх справ України та профільними комітетами при підготовці, перегляді та удосконаленні нормативно-правових актів, що стосуються регламентації режимів надзвичайного та карантинного стану, в роботі органів Національної поліції України, зокрема підрозділів громадської безпеки, при забезпеченні порядку під час дії карантину; органів Держпродспоживслужби при застосуванні адміністративно-примусових заходів до порушників санітарного законодавства; закладів охорони здоров'я при розробленні інструкцій та протоколів поведінки у випадку оголошення надзвичайної ситуації; Міністерства закордонних справ України та відповідних дипломатичних структур, що координують міжнародні заходи реагування на пандемії.

Матеріали дослідження становлять теоретико-методологічну базу для подальших наукових розвідок у галузі адміністративного права (розвиток інституту адміністративно-правового режиму надзвичайних ситуацій); медичного права (юридичне регулювання вакцинації, біозахисту, епідеміологічного нагляду); історії права та міжнародних відносин (аналіз досвіду різних країн у правовому реагуванні на епідемічні виклики, зокрема і на пандемію COVID-19).

Основні положення дисертаційного дослідження доцільно використовувати при викладанні навчальних дисциплін «Адміністративне право України» (розділи про адміністративно-правові режими, органи виконавчої влади); «Медичне право» (правове регулювання охорони здоров'я в умовах надзвичайних ситуацій); «Права людини» (правомірність обмежень прав під час пандемії); «Міжнародне право» (міжнародно-правові зобов'язання держав у сфері охорони здоров'я). Підтвердженням актуальності дослідження є акти впровадження результатів дисертації вже застосованих у діяльності і громадських організацій, і в навчальному процесі.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час аналізу рецензованої дисертації та опублікованих праць К. В. Макаручук фактів порушення академічної доброчесності (плагіату, фальсифікацій тощо) не виявлено. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень і відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності; використані методики дослідження та джерела інформації містять відповідні посилання. Дисертація є завершеною, самостійно виконаною роботою, що має вагоме теоретичне і прикладне значення.

Дискусійні аспекти дисертаційного дослідження.

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Ксенії Володимирівни Макаручук, необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту:

По-перше, у дисертації вказано, що хронологічні рамки дослідження охоплюють 2019–2025 роки. Однак, на наш погляд, є не так багато інформації, що охоплює саме 2025 рік та може стати корисною для аналізу запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19). А отже, хронологічні рамки дослідження, які охоплюють період до 2025 року, потребують додаткового обґрунтування.

По-друге, історико-правовий екскурс у античні часи і Середньовіччя можна було б дещо розширити (юстиніанова чума початку VI ст. н.е., «іспанка» (падмія штаму грипу відразу після закінчення Першої світової війни тощо).

По-третє, вже з початком пандемії COVID-19 відбувався інтенсивний обмін інформацією між постраждалими країнами, Паралельно з'явилися різного роду теорії змови з обвинуваченнями тих чи інших країн (КНР, РФ і навіть США) у штучному створенні смертоносних штамів. Водночас активізували свої рекламні кампанії провідні фармацевтичні виробники (досить пригадати російську «чудо-вакцину» Спутнік, якою не поспішав користуватися лідер держави, приймаючи відвідувачів за багатометровим столом). Усе це знаходило своє висвітлення у світовій пресі, на жаль, не завжди коректне – з інсинуаціями, перекрученнями, взаємними обвинуваченнями. У цьому контексті було б не зайвим прослідкувати міжнародне і державне втручання в роботу преси, особливо в контексті дотримання свободи слова.

Однак, визначені зауваження не позначаються на теоретичному і практичному значенні одержаних результатів, високому науковому рівні дисертації, її комплексності, самостійності, науковій новизні та обґрунтованих висновках. Вказані зауваження викликані дискусійним характером порушених авторкою проблем і можуть бути висвітлені нею у подальших дослідженнях.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертація за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих здобувачкою наукових працях, відповідає встановленим вимогам. Вона містить нові науково-обґрунтовані результати проведених здобувачкою досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення.

Виходячи з викладеного вище, можна стверджувати, що вказана дисертація відповідає вимогам, сформульованим у п. 6 Порядку присудження ступеня

доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Вона містить нові науково-обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення.

Тому вважаю, що авторка дослідження – Ксенія Володимирівна Макаrchук за підсумками позитивного публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеню доктор філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент –

професорка кафедри міжнародного та кримінального права

Навчально-наукового інституту права,

психології та інноваційної освіти

Національного університету

«Львівська політехніка»

докторка юридичних наук, професор

Мирослава СІРАНТ

Підпис проф. М. СІРАНТ

Засвідчую:

Проректор

РОМАН ФЕДОРІШИН